

JUSTIITSMINISTEERIUM

Kaitseministeerium
info@kaitseministeerium.ee

Teie 28.06.2024

Meie 26.08.2024

nr 5-1/24/6, KAM/24-
0700/-1K
nr 8-2/5139

**Kaitseväeteenistuse seaduse ja sellega
seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse
(välisriigi kodanike osalemine sõjalises
riigikaitstes) väljatöötamiskavatsuse
kooskõlastamine**

Austatud minister

Kaitseministeerium on saatnud Justiitsministeeriumile kooskõlastamiseks kaitseväeteenistuse seaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse väljatöötamiskavatsuse (välisriigi kodanike osalemine sõjalises riigikaitstes) (VTK). Justiitsministeerium kooskõlastab VTK järgmiste märkustega.

1. Toetame eesmärki Eesti julgeolekut suurendada. Samas juhime tähelepanu avaliku teenistuse seaduse § 14 lõikele 2, mis sätestab loetelu riigi tegevusvaldkondadest, millega seotud ametikohale võib nimetada ainult Eesti Vabariigi kodaniku. Sellisteks valdkondadeks on mh riigikaitse ning avaliku korra ja julgeoleku tagamiseks isikute põhiõiguste ja vabaduste piiramine. See tähendab, et välisriigi kodanik võib osaleda Kaitseväe ülesannete täitmisel üksnes siis, kui välisriigi kodanikuga sõlmitakse Kaitseväe ülesannete täitmiseks tsiviilõiguslik leping ning välisriigi kodanikule ei anta täidesaatva riigivõimu volitusi. Välisriigi kodanikule ei saa anda volitusi avaliku võimu teostamiseks isegi mitte piiratud ulatuses.
2. Regulatsiooni koostamisel palume arvestada isikuandmete kaitse üldmäärusest (IKÜM) tulenevate isikuandmete töötlemise põhimõtetega, eelkõige eesmärgipärasuse ja minimaalsuse põhimõttega. Regulatsiooniga tuleb ette näha, mis on taustakontrolli eesmärk ning taustakontrolli tegijale tuleb anda selge volitus ja sätestada, millised andmeid ja mis eesmärgil taustakontrolli tegemisel töödeldakse. Ka riigi julgeoleku jaoks on oluline, et andmete loetelu oleks selgelt määratletud, et tagada analüüsitava andmete piisavus võimalikult kvaliteetse taustakontrolli tegemiseks. Isikuandmete töötlemisel tuleb reguleerida, kust neid andmeid saadakse ja kui kaua neid võib säilitada. Samuti võib isikuandmete säilitamisel vajalikuks muutuda nende kiire hävitamine olukorras, kus isikuandmed võivad sattuda vaenlase või teiste kõrvaliste isikute kätte. Eelkõige on selline tegevus vajalik, et kaitsta välismaalaste eraelu puutumatust ja nende lähedasi, kes elavad vaenlase territooriumil. Eelneva põhjal palume eelnõu koostamisel pöörata erilist rõhku põhiõiguste kaitsele.
3. Kui taustakontrolli ei tee üksus või asutus, kes otsustab isiku sobivuse, siis tuleb sätestada, milliseid andmeid osapooled töötlevad. Juhul kui on vaja piirata mõnda IKÜM-ist tulenevat andmesubjekti õigust, siis need piirangud peavad olema selged, põhjendatud ja isikule ettenähtavad ning ajaliselt määratletud. IKÜM art 23 näeb ette, millistel eesmärkidel on võimalik andmesubjekti õigusi piirata ning piirangu miinimumnõuded on esitatud IKÜM art 23 lõikes 2.

Andmete töötlemine taustakontrolli eesmärgil peab olema proportsionaalne ning tuleb hinnata, kas muude meetmetega ei ole võimalik eesmärki saavutada ja juhul kui ei ole võimalik, siis tuleb seletuskirjas tuua põhiõiguste riive proportsionaalsuse analüüs.

4. Soovitame enne seaduseelnõu seletuskirja koostamist viia läbi analüüs või tellida uuring, et hinnata potentsiaalsete välisriikide kodanike arvu ja nende kvalifikatsiooni kõigis neljas sihtrühmas (lk 1–2). Analüüs peaks näitama, kui palju on välisriikide kodanikke, kes on huvitatud Eesti sõjalisest väljaõppest, millise kvalifikatsiooniga nad on ning millistele (sõjaväeliste) ametikohtadele nad sobiksid. Eelkõige peab hinnang keskenduma sellele, kui palju suurendab välisriikide kodanike kaasamine reservväelaste hulka Eesti riigi sõjalist kaitsevõimet (sh võimalusel hinnata ka eriteadmiste ja oskustega inimeste arvu kasvu Kaitseväes). Töökoormuse hindamisel tuleb detailselt analüüsida, kas ja kui palju koormab haldusorganeid isikuandmete kogumine ja taustakontroll nii rahu- kui ka sõjaajal ning kas välismaalastest reservväelaste arv kaalub üles töökoormuse kasvu (toimingud, väljaõpe, varustamine, keelebarjäär jne). Samuti tuleb arvestada, et potentsiaalsete välismaalasest reservväelaste arvu võib vähendada NATO liikmesriikide sekkumine sõtta, s.t välismaalased ei liitu Kaitseväega, vaid võitlevad oma riigi väeüksuses.
5. VTK-s (lk 3) on tõstatatud probleemina, et Kaitsevägi vajab oma ülesannete täitmiseks mitmesuguste eriteadmiste ja oskustega inimesi (nt insenerid, IT-spetsialistid, bioloogid, keemikud, füüsikud jt), keda ei leidu piisavalt Eesti kodanike seas. Palume seaduseelnõu seletuskirjas täpsustada, kas plaanitakse kaasata riigikaitseks vaid neid välisriikide kodanikke, kellel on eelpool mainitud teadmised või oskused.
6. VTK-s (lk 6) on märgitud, et Eesti sõjalisest kaitseks panustada soovivate Eestis elavate või siia selleks saabuvate välisriikide kodanike sõjaväeline väljaõpe toimub sarnaselt teiste vabatahtlikega Kaitseliidus. Seaduseelnõu seletuskirjas palume täpsustada, kas ja kuidas mõjutab välisriikide kodanike lisandumine Kaitseliidu sõjalise väljaõppe korraldust (nt eesti keele kasutamine, Eesti kodanike huvi ja motiveeritus osaleda väljaõppel) ning kulusid.
7. Mõjude analüüsimisel soovitame uurida, kas ja kui paljud välismaalased, kes elnõu järgi oleksid rahuajal Kaitseliidu või Kaitseväe koosseisus, on mobilisatsiooni korral oma sõjaaja ametikohta valmis täitma, s.t regulatsiooniga võib vajada lahendust nn lojaalsusprobleem või olukord, kus välismaalane asub mobilisatsiooni korral Eestist väljaspool. Samuti vajab analüüsimist, kuidas mõjub üksuste lahingvõimekusele olukord, kus välismaalane oma ametikohale ei ilmu ning mis on võimalikud lahendusmeetmed. Ukraina näitel on seda lahendatud peamiselt välismaalastest koosnevate üksustega, et säilitada kohalikest koosnevate üksuste täielikkus. Sellise lahendusega võib väheneda eelnimetatud keelebarjääri ja lahingefektiivsuse negatiivne mõju. Sarnaseid diskrimineerivaid lahendusi tuleb põhiseaduspärasuse analüüsis kindlasti põhjendada. Lisaks tuleks seaduseelnõu seletuskirjas hinnata riske, mis võivad kaasneda (varasema sõjalise väljaõppega) välisriikide kodanike kaasamisel, näiteks varasem ebakvaliteetne väljaõpe, Kaitseväe omadega vastuolus olevad arusaamad sõjalise üksuse toimimise ja struktuuri kohta jt.
8. Eelnõuga plaanitakse anda kolmandate riikide kodanikele elamisluba, mistõttu soovitame analüüsida, kui suur on võimalus, et välismaalased kasutavad elamisluba ära, et pääseda Euroopa Liitu ega kavatse Eesti Vabariigi ees oma kohustusi täita. Ohu olemasolul on vaja luua võimalused selliste juhtude takistamiseks ning lahendamiseks.
9. Seaduseelnõu seletuskirjas soovitame kavandatud muudatuste mõju hinnata detailsemalt. Põhjalikumalt tuleks kirjeldada võimalik negatiivne mõju ja leevendusmeetmed. Näiteks võiks seletuskirjas käsitleda, kuidas pakutud lahendused mõjutavad riigikaitse planeerimist ja juhtimist, riigieelarvet, Eesti kodanike osalust riigikaitstes ning Eesti iseseisvat sõjalist kaitsevõimet (sh Kaitseväe ja Kaitseliidu töökorraldust ja võimekust oma ülesandeid täita).

10. Seaduseelnõu mõjuanalüüsi soovitame läbi viia vastavalt hea õigusloome ja normitehnika eeskirja § 1 lg 1 p 7 nõuetele. Mõju hindamisel on abiks Justiitsministeeriumi veebilehel kättesaadavaid mõju hindamise metoodilised materjalid (nt [Mõjude hindamise metoodika](#), [Mõjude määratlemise kontrollküsimustik](#)).

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Liisa Pakosta
minister

Katariina Kärsten 54440407
Katariina.Karsten@just.ee
Kristel Niidas
Monika Tappo
Signe Reinsalu
Karen Alamets